

De toekenning van doelsoorten aan natuurdoeltypen

Dick Bal (IKC-Natuurbeheer, Postbus 30, 6700 AA Wageningen)

De overheid is in samenwerking met allerlei organisaties al enige jaren bezig met een offensief onderdeel van het natuurbeleid dat moet resulteren in 50.000 ha meer natuur in het jaar 2018. Dat kost veel geld en er zijn veel mensen mee bezig. Dus is de vraag gewettigd: zijn die 50.000 ha die inspanning waard? Om die vraag te beantwoorden, moeten we beschikken over kwaliteitskenmerken, die in de vorm van doelstellingen moeten worden toegekend aan natuurontwikkelingsgebieden (en de overige delen van de Ecologische Hoofd-Structuur (EHS).

Deze kwaliteitskenmerken zijn in de vorm van natuurdoeltypen met bijbehorende doelsoorten gepubliceerd door het ministerie van LNV in het rapport *Ecosystemen in Nederland*¹ en het bijbehorende *Handboek natuurdoeltypen in Nederland*² (tot voor kort werden deze twee samen nog *Nota Ecosysteemvisies* genoemd). Uitgangspunt van deze rapporten is de centrale doelstelling van het rijksnatuurbeleid: 'behoud van biodiversiteit op een zo natuurlijk mogelijke wijze.'

Natuurdoeltypen zijn doelgerichte beschrijvingen van ecotopen of ecosystemen. Ze worden onderscheiden als hulpmiddel voor behoud en ontwikkeling van natuur in Nederland. Het zijn daarom geen waarde vrije wetenschappelijke beschrijvingen zoals plantengemeenschappen dat wél zijn. Ondanks het feit dat plantengemeenschappen de bouwstenen voor de beschrijvingen vormen, zijn de soorten die in de beschrijvingen

genoemd worden, niet bedoeld als kensoorten of karakteristieke soorten. Het zijn namelijk soorten die speciale aandacht van de overheid behoeven omdat ze in zekere mate bedreigd worden. Vandaar dat ze geen indicatorsoorten maar *doelsoorten* genoemd worden.

De natuurdoeltypen worden zowel beschreven op ecotoop- als op landschapsniveau, afhankelijk van de bijbehorende beheerstrategie. Daarnaast worden ze per fysisch-geografische regio beschreven. Zie bijgaand schema. Bij de typen van hoofdgroep 1 en 2 gaat het bijvoorbeeld om hoogveenlandschap, boslanden, oermoerassen, zoute en estuariene getijdenlandschappen en de zee.

Voorbeelden van typen uit hoofdgroep 3 zijn: beken, vennen, droge graslanden, natte schraalgraslanden, droge heide, rietland en ruigte, natte duinvaleien, struwelen en mantel- en zoombegroeiingen, hakhout en onbeheerde bosgemeenschappen. De typen die in hoofdgroep 4 worden onderscheiden, beperken zich tot akkers met akkerkruiden, en weidevogelgraslanden.

Deze natuurdoeltypen worden gebruikt in de planning op nationaal tot lokaal niveau, dus van het rijksnatuurbeleid tot beheersplannen van Staatsbosbeheer. Het gaat daarbij overigens niet alleen om natuurplanning. De typen zijn zó ontworpen dat ze ook bruikbaar zijn in het milieu- en waterbeheer. Zo kan er een goede koppeling gelegd worden tussen natuurdoelstellingen en het randvoorwaardenbeleid.

Doelsoorten vormen de kern van de natuurdoeltypen. Nationaal en internationaal bedreigde soorten komen in aanmerking als doelsoort, mits de bedreiging goed is aan te tonen en er goede mogelijkheden zijn voor monitoring in de toekomst. Dit is voor onder nadere de hogere planten mogelijk gebleken. Binnen deze groep zijn 408 doelsoorten onderscheiden. Deze soorten voldoen aan (minimaal) twee van de volgende drie criteria:

- i-criterium: de soort is voor zijn internationale verspreiding voor een relatief groot deel van Nederland afhankelijk (bepaling: soort is strikt Europees, inheems in Nederland en Nederland ligt centraal of subcentraal in het areaal);
- t-criterium: de UFK-1990 van de soort is kleiner dan de UFK-1940;
- z-criterium: de UFK-1990 van de soort is kleiner of gelijk aan 5.

Dit levert de volgende combinaties op: it-soorten (14), iz-soorten (63), tz-soorten (278) en itz-soorten (53).

Wellicht zullen de t- en z-criteria iets gewijzigd worden op basis van de nog uit te brengen officiële Rode Lijst.

Uitgangspunt bij de toedeling van doelsoorten aan natuurdoeltypen is de *beschermingsbehoefte* van de doelsoort. Dat betekent dat een doelsoort bij elk natuurdoeltype wordt vermeld waar hij voor een deel van zijn voortbestaan in een bepaald fysisch-geografische regio van afhankelijk is. Onderscheid in preferentie voor bepaalde typen wordt, waar mogelijk, aangegeven.

Dit uitgangspunt wordt bepaald door het doel waarvoor natuurdoeltypen worden beschreven: het zichtbaar maken van de rol die een bepaald natuurdoeltype speelt in het behoud van biodiversiteit op (inter)nationaal niveau. Voor de indeling in ecotoopgroepen (Runhaar et al.) en plantengemeenschappen (Westhoff & Den Held; Schaminée et al.) geldt een ander uitgangspunt, namelijk het wetenschappelijk, waardevrij

Tabel 1. Aantal natuurdoeltypen per fysisch-geografische regio en per hoofdgroep (beheersstrategie).

Hoofdgroep niveau	1	2	3	4*	Totaal
	landschap		ecotoop		
Regio (FGR)					
Heuvelland	1	2	12	2	17
Hogere zandgronden	2	3	19	2	26
Rivierengebied		2	12	2	16
Laagveengebied	1	3	10	2	16
Zeekleigebied		3	13	2	20
Duinen	1	1	16	2	20
Afgesloten zeearmen		3	8	1	12
Getijdengebied	2	2	2		6
Noordzee	1				1
Totaal	8	19	92	13	132

* afgezien van de niet beschreven multifunctionele afgeleiden, zoals bos- en rietculturen etc.

klassificeren van natuur. Daarbij spelen de begrippen 'indicatie' en 'kenmerkendheid' een belangrijke rol. Voor de koppeling van doelsoorten aan natuurdoeltypen zijn deze indelingen minder goed bruikbaar. Zou namelijk bij natuurdoeltypen alleen gebruik gemaakt van kensoorten, dan zouden vrij veel soorten niet toegedeeld kunnen worden (vrij veel soorten zijn geen kensoort voor het niveau van natuurdoeltypen). Zou gebruik gemaakt worden van ecologische groepen, dan zouden met name soorten met een brede ecologische amplitude of soorten van overgangsmilieus te weinig toegedeeld worden. Dat blijkt althans uit een vergelijking van enkele natuurdoeltypen en de bijbehorende doelsoorten met de ecologische groepen waartoe die doelsoorten behoren. Overigens worden bij de toedeling van doelsoorten natuurlijk óók grenzen getrokken: het toevallig voorkomen van een doelsoort in een natuurdoeltype is geen reden om de soort daarin op te nemen. In die zin komt de methode van ecologische groepen wel dichterbij die van de natuurdoeltypen dan de vegetatiekundige methode van kensoorten.

Er zal nog goed nagedacht moeten worden over de bruikbaarheid van de verschillende indelingen en de onderlinge vergelijkbaarheid. Die uitdaging moet de komende tijd aangegaan worden. Met de natuurdoeltypen zal ongetwijfeld steeds meer gewerkt gaan worden, nu ze tot 'taal' van het natuurbeleid zijn geworden. Het huidige Handboek natuurdoeltypen in Nederland is daarbij geen eindstation: het zal periodiek geactualiseerd en verbeterd worden. Suggesties en kritiek zullen daarvoor uiteraard gebruikt worden.

1. Ministerie van LNV, 1995. Ecosystemen in Nederland. 's-Gravenhage.
2. S.R.J. Jansen, D. Bal, H.M. Beije, Y.R. Hoogeveen & P.J. van der Reest, 1995. Handboek natuurdoeltypen in Nederland. IKC-Natuurbeheer rapport nr. 11. Wageningen.